

DOMŽALSKO OBMOČJE V GRADIVU O PROSTORSKIH PREDSTAVAH 18. STOLETJA

IGNACIJ VOJE

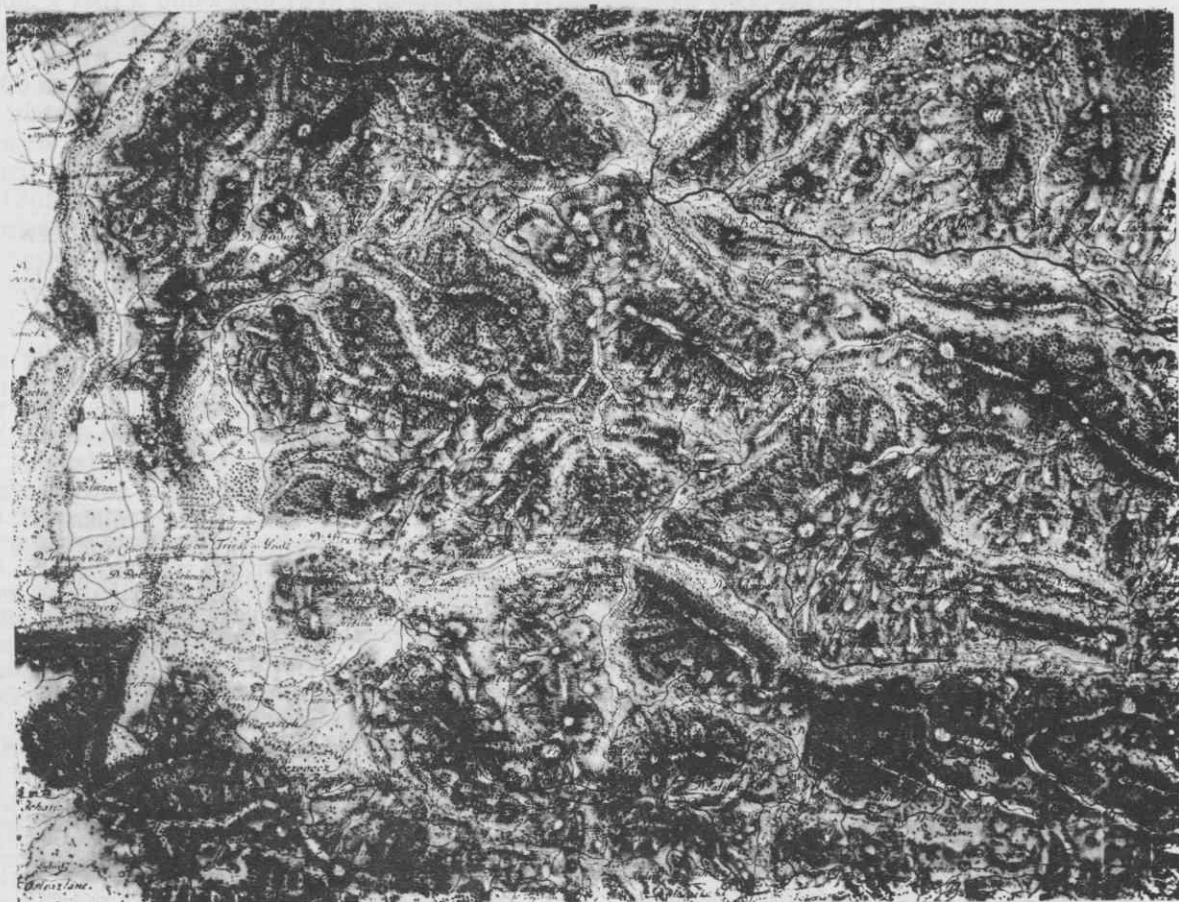
V domačih in tujih arhivih in zbirkah ter zgodovinskih, kulturno-zgodovinskih, literarnih in tehniških opisih preteklosti, je ohranjeno obilo gradiva o prostorskih predstavah nekega ozjega ali širšega področja našega slovenskega ozemlja. Tu so mišljene karte, zemljevidi, zemljiške mape, skice in podobno. Ti viri so po tehnični strani zelo različni in zaradi tega tudi bolj ali manj zanesljivi. Za srednjeveško obdobje je to gradivo maloštevilno, nesistematično, delano s primitivnimi inštrumenti. Od 17. stoletja dalje pa njihova vrednost kot vira postaja izredno pomembna. Te karte, zemljevidi, zemljiške mape nam ohranjajo marsikatero podrobnost na terenu, ki nam jih pisani viri ne morejo ponazoriti. Lahko rečemo, da splošno ekonomsko-gospodarski in kulturni premik na bolje vključuje – v kolikor ni celo odvisen od njega – tudi dobršen napredek in razvoj tehniških znanosti in panog, med katere sodi tudi zemljemerstvo. V začetku 17. stoletja so iz vojaških potreb obrambe pred turškimi napadi in vdori nastali različni obrambni projekti. Izdelani so bili predvsem načrti modernizacije utrjevanja mest Ljubljane, Ptuja, Maribora in Radgone.¹ Med inženirji so bili za izdelavo novih obrambnih projektov posebno zaslužni Ivan Klobučarič,² Martin Stier³ in Giovanni Pieroni.⁴ V 18. stoletju pa so nastali obsežni gradbeni projekti, osuševalni načrti ljubljanskega barja, prvi cestni in zemljiški kataster in prve domače kartografske karte vojvodine Kranjske. Za to delo so zaslužni predvsem Steinberg, Florjančič, Hacquet, Gruber in Vega.⁵

V Vojnem arhivu (Kriegsarchiv) na Dunaju je v zbirki kart ohranjen vojaški opis Avstrije,⁶ ki je nastal v času vladavine Jožefa II. Ti vojaški opisi doslej, razen v redkih primerih,⁷ še niso bili predmet podrobnih obravnav naših raziskovalcev preteklosti. Vsekakor pa predstavljajo zanimiv vir za naše dežele v zadnji četrtini 18. stoletja.

V času sedemletne vojne (1756-1763), prvem oboroženem spopadu evropskih sil, do katere je prišlo zaradi nerešenih spornih vprašanj med Avstrijo in Prusijo, se je znova razločno pokazalo, kakšno operativno vrednost ima pri vodenju vojne zanesljivo in točno kartografsko gradivo. Po miru v Hubertsburgu (februarja 1763), ko je Avstrija dokončno izgubila Šlezijo, je cesarica Marija Terezija ukazala izdelati kartografske posnetke celotnega cesarstva. Pobudo za to delo je dal feldmaršal

Lacy, ki je v posebni spomenici na drastičen način pokazal, kakšne negativne posledice ima lahko pomanjkanje ustreznega kartografskega gradiva. Za izvedbo projekta je bil določen generalštab (General quartmeisterstab). V štiriindvajsetih letih, od 1763 do 1787, so izbrani oficirji, med katerimi so bili tudi mnogi inženirji, mapirali celotni habsburški deželni teritorij, od Kanala do Železnih vrat. Izjemi sta bili le Tirolska in Vorarlberg, za katera so obstajale že odlične karte Petra Anicha in Blasiusa Hueberja. Jožefu II. je 1765. njegova mati poverila vodstvo vojaških zadev, zato je imel odločilen vpliv na uspeh mapiranja. Čeprav so se izvajalci mapiranja zgledovali po Carti de France, so se vseeno odpovedali izdelavi triangulacijske mreže za celotno državno področje. Mapiranje je bilo izvedeno za vsako deželo po različnih metodah, odvisno od razpoložljivih predlog. Kljub temu nudi delo avstrijskih inženirjev in zemljemercev odgovarjajočo podobo terena in prikaz resničnih razmer in mnogo bolj odgovarjajočo sliko, kot podobna merjenja v drugih deželah. Več tisoč ročno izdelanih listov Jožefinskih deželnih merjenj (Landesaufnahme), izključno v merilu 1 : 28.800, je bilo strogo varovana državna tajna in niso postali komercialno blago. Teh kart niso prenesli v bakrorez, jih razmnoževali in jih prodajali, kot se je to dogajalo drugod. Ostali so unikati. Kljub manjkajoči triangulacijski podlagi, to delo daleč prekaša po obsegu vsa druga deželna merjenja 18. stoletja. Zaradi tajnosti pa ni bilo deležno priznanja sočasne evropske kartografije.⁸ Prav zaradi tega je to gradivo toliko bolj dragocen vir za poznavanje zunanje podobe slovenskih dežel v zadnji četrtini 18. stoletja.

Jožefinska deželna merjenja (Josephinische Landesaufnahme) so izdelali vojaški inženirji v letih 1764-1785 za vojaške namene. Ti prvi kartografski posnetki, ki se nanašajo na slovensko etnično ozemlje, so razdeljeni na sekcije. Naše ozemlje obsegajo sekcije od številke 106 do 248; skupaj torej 142 listov. Velikost posameznega lista je 120 × 80 cm. Na teh kartah – specialkah – se omenjajo v večini primerov slovenska krajevna in topografska imena, čeprav so včasih dodana tudi nemška. Na njih so označeni tlorisi krajev z vrisanimi objekti in mrežo ulic, posebej so označene cerkve (tudi podrobnosti, na primer z ali brez obzidja), gradovi, znamenja, mlini, rudniki in fužine; na poseben način so šrafirana gorata področja ali posamezne gore in prikazana strnje-

Domžalska občina, jožefinska deželna merjenja, topografski posnetek sekcije 176

na gozdna področja, močvirja, vrisane reke, jezera itd. Poleg kart so isti vojaški inženirji izdelali tudi opise (Landesbeschreibung) za posamezne sekcije. Opisi so narejeni v dveh oblikah. Za nekatere sekcije so bili narejeni opisi v obliki rubrik. Te vsebujejo naslednje podatke: ime kraja, oddaljenost od bližnjih krajev v urah hoda, pomembnejše stavbe, grajene iz trdnega materiala, vode, močvirja, barja, poti in ceste, gore kot strateške točke, vrste gozdov in opombe. Za določeno število sekcij so ohranjeni opisi področja v strnjeni obliki teksta, nekakšne rekapitulacije, kjer popisovalec upošteva podatke, ki jih najdemo v rubrikah.

Območje domžalske občine spada v naslednje sekcije: večji del obsega sekcija 176 (strnjen opis, rekapitulacija – ne zajema le najbolj zahodnega dela domžalske občine, to je Trojan; severni del obsega del kamniške občine – Tuhinjsko dolino in področje med Mostami in Komendo), obrobni zahodni deli domžalske občine so obdelani v sekciji 177 (opis po rubrikah – osrednji kraj v tej sekciji so Medvode) in skrajni južni del v sekciji 191 (strnjen opis – Litijsko področje). Meril in opisal je omenjene sekcije višji poročnik Wertheinpreis.

Osrednje področje domžalske občine, ki ga zajema 176. sekcija, je prikazano v preglednem strnjem opisu (Naslov: Dorf Podgur vel Pod Gorie und dorf Kraxen). Vsebina tega opisa je naslednja:

V tej sekciji je **reka** Bistrica, hitro tekoča, ima kamnita tla, je polna peščin in se lahko prečka z vozmi in konji. Če naraste, je nevarna. Ob njej so tudi rake (Mühl Graben). Pri Grobljah ni nevarna za prečkanje. Mlini na njej so solidno grajeni. Most preko Bistrice v Domžalah (Tomschale) je lesen in solidno grajen. Poleg njega je mostna mitnica, ki je do 200 korakov dolga in 10 korakov široka. Tu ima reka položen breg, globina vode znaša več kot en čevlj na mestu, ki je oddaljeno približno enako od obeh bregov. Most pri Šmarci je nevaren za prečkanje z vozmi. Nevljica se izliva v Bistrico pri vasi Potok, široka je 10 do 12 korakov, globoka 1 do 2 čevlja, ima kamnito dno in se lahko na več krajih prečka s konji. Našteti so še ostali potoki: Nevljica, Potočnica, Šumščica, Pogorelec (iz Kostanja v Tuhinjski dolini) in Hruševka, vsi 3 do 4 korake široki in manj kot 1 čevlj globoki, lahko se jih prečka z vozmi in konji. Most preko Nevljice pri vasi Potok je lesen in slab.

Potok Radomlja, potok Rača in potok Dr-

Deren in Meiner Aufnahme befindlich		Militärliche Beschreibung						
Locatio	Abtheilung	Polize	Stamm	Platz	Art	Artillerie	Artillerie	
Nachricht	Abtheilung	Polize	Stamm	Platz	Art	Artillerie	Artillerie	
118 Podpeč	Podpeč	Podpeč	Podpeč	Podpeč	Podpeč	Podpeč	Podpeč	
119 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
120 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
121 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
122 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
123 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
124 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
125 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	
126 Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	Dobrovo	

Vojaški opis sekcije 177

kot naslednji hrib Ronta (Rohat) in dalje Bostik (?),⁹ nato sledi hrib Kovanič in Ravenska gora, ki ima isto višino kot hrib Bostik. Gozd je visokodebeln in visokrasten, sestavljen je iz bukev, hrasta, jelke in smreke. Ceste, ki peljejo skozi gozd, so prehodne, po njih se lahko jezdi.

Hriba Javorje in Rog – Slevac (Horn) sta zelo kamnita in strma in sta v tej sekciji najvišja. Imata strm breg proti potoku Tihinstija. Ta potok teče skozi zraven ležeče doline. Ceste imajo enake lastnosti, kot pri zgoraj navedenih. Gozd je mešan. Hrib Rakitovec je kamnit, kamnit breg je s strani vasi Rakitovec. S strani Pšajnovice, Rakitovca, Polane in Gaberja je dostopen tudi pozimi. Nad cerkvico v Češnjici dominirata hriba Mali in Veliki Jelnik, njima nasproti je hrib Glozini (Golčaj ?). Na hribu Mali Jelnik je gostoraščen visokodebeln gozd, povečini sestavljen iz bukke in hrasta. Hriba Čava in Reber, na slednjem je tudi star grad, sta od strani proti potoku Trnava zelo strma. Približno 1200 korakov od vasi Trnava je poštna postaja (Post Station), ime-

novana Podpeč, ki je od vasi Podpeč oddaljena 800 korakov in solidno grajena. Hrib Koren je na desni strani najvišji, višji kot nasproti stoječe gorovje Bukovje. Gorovje Limbarska gora, ki je nadaljevnje Bukovja, je poraščeno z drevjem; tisti del, ki gleda proti Moravčam, je poraščen z grmičevjem. V podnožju ležijo manjše vasi. S konjem se lahko pride na Limbarsko goro preko Hrastja in Globočice ali pa z vozmi iz Krašnje. Od cerkve sv. Valentina se vidi celotno pogorje Rakitovca. Limbarska gora je proti Moravčam pokrita z grmičevjem. Hrib Pogled, ki leži nasproti Bukovju, je kamnit in gosto porasel s hrasti in bukvami.

Hribi Krtina, Borgecz (danes Rahant ali Bobovnik?) in Komovec so srednje visoki hribčki in dominirajo nad svojo okolico. Gozd na hribčku Komovec je mešan. Cesta od vasi Prevoje preko Krtine, Imenja in Podstran do Moravč in gradu Zalog je komercialna cesta, ki je prevozna in je kot deželna cesta široka 10 do 12 korakov. Vendar je slaba, ker dolgo časa ni bila vzdrževana. Hrib Brezovec (Hrastovec) je enako visok kot Komovec in dominira nad

hribom Bruchez (Gorjuša), ki je srednje velikosti. Gozd je visok in ga sestavljajo jelke in smreke.

Zahodno področje domžalske občine je zajeto v sekciji 177. Obsega 16 vasi in to od številke 113 – Topole do številke 134 Dragomelj (izločiti je treba številke 122 Dubrava, 123 Nadgorica, 124 Ježica, 125 Brod, 126 Pod Borštom, 127 Črnuče). Poročilo je obdelano po rubrikah.

Zaporedne številke 105–115:

Vode: reka Pšata ima kamnito korito, široka je 12 do 15 korakov, je hitrotekoča in pri srednji vodi 2 čevljev in na nekaterih mestih tudi do 4 čevlje globoka in to pri Mostah. Lahko se prekorači s konjenico. Enako je pri vasi Suhadole in pri vasi Topole. Breg je visok 2 do 3 čevlje. Potoček Furc (Knežji potok pri Komendi) je nepomemben potoček; mostove čezenj so zgradili kmetje in so v dobrem stanju.

Ceste: cesta od Suhadole do Bukovice je slaba, od Topole do Kosez je prevozna z vozi in vzdrževana, vse ostale ceste od točke 105 (Dorf Nagore) do točke 115 (Dorf Klain Mansburg) so v vseh časih dobre in uporabne za prevoz.

113–Topole je oddaljena od Suhadole 1/4, od Podkota 1/3 in Mengša 1/2 ure.

114, 115 – Veliki Mengeš in Mali Mengeš sta skupna vas, od Topole sta oddaljena 1/2, od Loke 1/4 od Na Gmajni 1/2, od gradu Groblje 1/3 ure. Mengeš ima solidno grajeno župno cerkev in mežnarijo, poleg tega sta tu tudi dva plemiška dvorca.

Zaporedne številke 116–127:

Vode: reka Pšata (glej tudi pod št. 109 pri Mostah). Most pri Loki preko Pšate je lesen in slab. Mostovi na cesti od Loke do Jabelj so dobri. Na drugi strani gradu Jablje je še en kamnit mostiček preko majhnega potočka, ki nima imena. Mostova pri Šipanci (naselje ob cesti v kraju Trzin) in na deželni cesti pri Trzinu sta lesena, vendar trdna, da zmoreta vsa bremena. Most preko Pšate je kamnit. Cestni most preko potoka Črnuščice je kamnit, tok sam ima bolj močvirno strugo. Breg je visok 1 do 2 čevlja, širok 6 do 8 korakov. V vsej dolžini se lahko prekorači s konjem.

Ceste: tržaška komercialna cesta je 10 do 12 korakov široka. V vasi Črnuče je široka 6 korakov, je solidno grajena in ima na obeh straneh jarek, ki odvajata deževnico. Vse ostale ceste so v dobrem stanju in ves čas uporabne.

Gore: srednja grička Gacze (Gobovica) in Devca (?) sta bolj strma

Gozd: je visokodebeln in sestavljen iz smreke in jelke.

116 – Pristava je združena z Mengšem.

117 – Na Gmajni, od Mengša je oddaljena 1/4, od Loke 1/6 in Zarebra 1/2 ure hoda.

118 – Loka je od Mengša oddaljena 1/4, od gradu Groblje 1/3, od Na Gmajni 1/6, od gradu Jablje in od vasi Šiponce 1/4 ure hoda.

Četrto ure iz vasi Loka je grad Groblje, solidno grajen, v njem se lahko namestita dve kompaniji. Poleg je cerkev.

119, 120 – Šiponce in Trzin sta od Depale vasi oddaljena 1/6, od Loke 1/4 in od Dobena 1/8 ure hoda. V vasi je solidno grajena cerkev; 1100 korakov od cerkve je grad Jablje, v katerem se lahko nastanita dve kompaniji; poleg gradu je še pristava.

121 – Dobeno je oddaljeno od Trzina 1/8, od Dobrave 2/8 in od Zareber 3/4 ure hoda.

Zaporedne številke 128–136:

Vode: o reki Pšati tako kot pri številki 166 popis; soliden mlin je pri Dragomlju. Voda pri Dragomlju se večkrat posuši. Potok Bobovšek je izvir, ki se takoj po izviru razširi do 6 korakov širine, ima močvirnato dno, je en čevlj globok, breg je visok 7 čevljev. Potok Stobovšak izvira v vasi Goričica, naredi majhen ribnik in se izliva v potok Žabec, ki je 4 do 5 korakov širok, ima močvirnato dno 1 do 1 in pol čevljev globoko, dočim je breg do 2 čevlja visok.

Močvirje: travnik Gnozd (Blatnica pri Dobravi)¹¹ je jeseni in spomladi več ali manj poplavljen, tudi v visokem poletju ni možno iti preko njega.

Ceste: cesta od Dobrave do Dragomlja je le pešpot, ostale ceste so skoraj celo leto uporabne. Cesta od Depale vasi do Dragomlja je včasih poplavljena in zato ni prevozna.

128 – Depala vas je od Goričice oddaljena 1/4, od Trzina 1/6, od Loke 1/2 od Šentpavla 3/4 ure hoda.

129 – Goričica je oddaljena od Depale vasi 0, od gradu Groblje 1/4 in od Spodnjih Domžal 1/6 ure hoda. Ima solidno cerkev in župnišče, obdano z obzidjem in grabnom. V celotnem kompleksu, ki je solidno grajen, bi se lahko namestita ena kompanija. Cerkev z obzidjem stoji na hribčku, ki dominira nad vso ravnino tega področja.

130 – Spodnje Domžale so oddaljene od Goričice 1/6 in od Štude 1/3 ure hoda.

131 – Študa je oddaljena od Spodnjih Domžal 1/3 in od Šentpavla 1/4 ure hoda.

132 – Šentpavel (Schönbau) je oddaljen od Štude 1/4 in od Dragomlja 1/6 ure hoda. Ima solidno grajeno cerkev z obzidjem.

133 – Mala Loka je oddaljena od Šentpavla 1/2 in od Dragomlja 1/4 ure hoda. Ima majhen solidno grajen gradič s pristavo.

134 – Dragomelj je oddaljen od Šentpavla 1/6 in od Male Loke 1/4 ure hoda. Ima solidno grajen dvor in mnoge solidno grajene hiše.

Značilno za pisanje krajevnih imen in drugih toponimov v jožefinskem deželnem merjenju, tako na kartah kot v tekstualnih opisih je, da so imena v glavnem pisana v slovenski obliki v takratni ortografiji. Če podrobneje pogledamo karte, pa ugotovimo, da so zapisana tudi mnoga ledinska imena, manjši zaselki in gradovi, ki se v opisih ne omenjajo. Ena od

nalog zgodovinarjev in jezikoslovcev bi bila, podrobneje proučiti vse toponime, ki se na kartah omenjajo, saj gre za prvi tovrstni topografski zapis slovenskega ozemlja.

OPOMBE

1. Igancij Voje, Utrjevanje slovenskih mest za obrambo pred turškimi napadi, Zgodovinski časopis, letn. 41, zv. 3, Ljubljana 1987, str. 493-516. — 2. Danilo Klen, Slikar in kartograf Ivan Klobučarič, Dometi 7, Rijeka 1974, št. 4, str. 24-33; Makso Pelezo, Arhitekt in kartograf Ivan Klobučarič, Jadranski zbornik 9, Rijeka-Pula 1975, str. 289-293. — 3. Ignacij Voje, Analiza načrtov Ljubljane iz 16. in 17. stoletja, Zgodovina Ljubljane, Prispevki za monografijo, Ljubljana 1984, str. 141-148; Milan Kruhek, Postanak i razvoj tvrđave i grada Karlovca, Karlovac 1579-1979 (zbornik razprav), Karlovac 1979, str. 81-104. — 4. Francè Stelè, Valvasorjeva Ljubljana, Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo, letn. IX, Ljubljana 1928, str. 23, 24; Branko Korošec, Naš prostor v času in projekciji, Ljubljana, 1978, str. 58. — 5. B. Korošec, ibid. — 6. Kriegsarchiv Wien, B IX a — 7. Ema Umek, Ljubljana in okolica v luči jožefinskih deželnih merjenj Arhivi VIII, zv. 1-2, Ljubljana 1985, str. 91-94; Vinko Rajšp, Ceste na Goriškem v drugi polovici 18. stoletja, Zgodovinski časopis, let. 41, zv. 1, Ljubljana 1987, str. 103-107. — 8. Johannes Dörflinger, Die österreichische Kartographie im 18. und zu Beginn des 19. Jahrhunderts – Unter besonderes Berücksichtigung der Privatkartographie zwischen 1780 und 1820, 1. Band, Wien 1984. Josef Paldus, Die militärischen Aufnahmen im Bereich der Habsburgischen Länder aus der Zeit Kaiser Joseph II. Ausgeführt durch den k.k. Generalquartiermeisterstab in den Jahren 1763-1785 (Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien, phil.-hist. Kl. 63, 1 Abh.), 1919. — 9. Znak (?) je pri tistih inenskih oznakah v »Landesbeschreibung«, kjer nisem našel adekvatnih toponimov v jožefinskih specialkah (»Landesaufnahme«) ali v sodobnih specialkah in je njihova točna lokacija ostala odprta. — 10. Ivan Vrhovnik, Carinska in poštna postaja Podpečjo pri Brdu, Izvestja muzejskega društva za

Kranjsko, letn. VI, Ljubljana 1896, str. 117-122, 166-174. Med drugim piše: »... Zunaj Ljubljane je bila v prejšnjih časih jedna najvažnejših poštnih postaj v naši deželi ona na dunajski cesti Podpečjo na Brdu. Ponosna jednonastropna hiša z obširnimi gospodarskim poslopjem, stoječa ob veliki cesti pod strmo skalo, ki je dala kraju ime, priča še dandanašnji, da je moral biti nekaj tu živahen promet. Tu se je dobivalo za poštene novce vse, kar si je potnik želel: jedi in pijače... Davno poprej, predno je šel tod mimo prvi poštni sel, so pobirali tu mitnino. Podpeška mitnica je mati ondote postaje. Carinarji so bili do malega vsi zajedno poštni odpravitelji. Ta mitnica je bila lastnina deželnega kneza, ki je izročal njeno upravo svojemu vicedomu... Prvi oskrbnik, čegar ime nam je ohranjeno v vicedomskih listinah, je Andrej Salittinger. Dne 8. nov. 1538 je pisal cesar Ferdinand z Dunaja kranjskemu vicedomu Sigmundu von der Durr, da so minila tri leta, ko je imel mitnico Podpečjo v oskrbi Andrej Salittinger... Isti cesar je izročil svojo mitnico Podpečjo dne 14. jul. 1553 Nikolaju Jurišiču za 10.000 renskih gold... Toliko je plačal cesarju tudi naslednik Jurišičev Krištof Teuffl iz Krottendorfa, ki je jel carinariti l. 1556. Deset let kasneje (1580) je bil najemnik podpeške carine Waldin de Sänn (njegovi potomci so se večinoma pisali Dezani ali Dezanj)... O sv. Juriju 1583 jo je prejel v najem za tri leta Waldinov sin Jakob Dezani... Leta 1586 je vicedom znova poveril Jakobu Dezaniju mitnico, katero že tri leta iskruje ter točno plačuje zakupnino. On imej zlasti zato prednost, ker je mnogo let pomagal svojemu očetu carinariti, ker je lepega vedenja in ker mu je izročena tudi poštna odprava. Jakob Dezani je torej prvi poštar Podpečjo. Dobovska krstna knjiga ga imenuje »Postariu supremus«...

V času, ko so nastala jožefinska deželna merjenja, je, kot navaja Vrhovec, »... načeloval pošti Podpečjo Franc Novak (leta 1761). Urbarij ga navaja še l. 1784. Poznejši popravljalec te knjige je prečrtal Novakovo ime ter zapisal mesto njega Jakoba Pavliča, ki je zabeležen v brdski krstni matici kot »magister postae« tedaj, ko se mu je dne 13. februarja 1792 rodil sin Valentin.« — 11. Pri identifikaciji krajevnih imen mi je pomagal Stane Stražar in se mu za prijaznost iskreno zahvaljujem.

VEDUTE NA MARIBORSKIH OLTARNIH PODOBAH

SERGEJ VRIŠER

S pričujočim sestavkom želim opozoriti na štiri oltarne podobe v Mariboru, ki so zanimive, ker kažejo poleg nabožnega motiva tudi vedute Maribora, Celja in Ptuja. Ne gre sicer za podobe, ki bi bile doslej pri nas povsem neznanе, posebej pa se okoli vedut na njih še nismo razpisali. V naslednjem torej nekaj ugotovitev, ki naj obogatijo vednost o starih upodobitvah naših mest.

Bržkone je najmanj znana veduta na oltarni podobi z oltarja sv. Frančiška Ksaverija v mariborski stolnici. Oltar je nastal okoli leta 1716 in ga pripisujemo delavnci Reiss; najbrž je delo kiparja Franca Jožefa Reissa. O avtorju slike ni podatkov. Slika nam kaže sv. Frančiška Ksaverija, klečečega na oblakih, nad njim sv. Trojico z angeli, pod njim pa skupino bolnikov. Za ljudmi se nam odpira pogled v